

Юдіна С. М.

**УКРАЇНСЬКО-  
РОСІЙСЬКО-  
АНГЛІЙСЬКИЙ  
СЛОВНИК  
ДЛЯ ФІЗИКІВ**

КИЇВ 2019

---

## ПЕРЕДМОВА

Для правильного перекладу наукової статті з рідної мови іноземною недостатньо мати у своєму розпорядженні лише традиційний словник – загальномовний чи спеціальний (термінологічний) – а важливо ще розуміти, як створити із знайдених термінів зв'язний, логічно вибудований текст, що вповні відображає погляд автора на досліджувану проблему. Саме тому у науково-технічному викладі поряд із спеціальною термінологією також функціонують характерні мовні кліше, які вживаються для відповідної організації висловлювання.

Запропонований словник поряд з термінами та термінологічними словосполученнями з різних галузей фізики та споріднених дисциплін містить широким виживану загальнонаукову та загальноживану лексику. Словник побудовано на ілюстративних прикладах з оригінальних джерел – англійських та американських наукових статей, оглядів, монографій, патентів та іншої науково-технічної літератури. Всі слова та словосполучення подано у тому контексті, в якому вони зустрічаються у першоджерелах, з незначними скороченнями. Словник головним чином призначено для авторів, які прагнуть самостійно перекладати свої науково-дослідні роботи з рідної мови англійською і, відповідно, обізнаних зі спеціальною термінологією, що використовується в сфері їхньої діяльності. Цим визначається оригінальність цього словника, а саме те, що основну увагу приділено не стільки окремо взятим термінам, скільки словосполученням, що їх містять, переклад яких не завжди очевидний і спричиняє певні труднощі. Користувачеві пропонуються готові конструкції, створені носіями англійської мови, що забезпечує точність та якість перекладу. Значний обсяг нетермінологічної складової словника, яка також містить ділову та офіційну лексику, створено для допомоги у спілкуванні із зарубіжними партнерами, веденні ділового листування, складанні договорів про співпрацю, програм спільних досліджень тощо.

Словник є тримовним, що зумовлено нагальною потребою привести до взаємовідповідності основну фізичну термінологію, що функціонує у сучасному науковому обігові. Запропоноване видання є першим досвідом у цьому напрямку.

Словник призначено для наукових співробітників – фізиків, які достатньо добре володіють англійською мовою, перекладачів науково-технічної літератури, а також студентів старших курсів, аспірантів та викладачів фізичних факультетів університетів.

---

## ЯК КОРИСТУВАТИСЯ СЛОВНИКОМ

В основу структури словника покладено алфавітно-гніздовий принцип. Реєстрові російські слова та словосполучення розміщено за алфавітом і подано, як і їх українські еквіваленти, у початковій формі (дієслово – в інфінітиві, іменник – у називному відмінку і т. д.). У ряді випадків при реєстровому слові / словосполученні у дужках наводиться синонім, що пояснює відтінок значення. В середині кожного гнізда лексичні одиниці також розміщені за алфавітом.

Для зручності користувача реєстрові слова та відповідні їм конструкції в ілюстраціях виділено жирним шрифтом, а залежні слова – курсивом. Інші елементи речення слугують, в основному, для наповнення контексту.

Для спрощення пошуку синонімічних прикладів використано перехресні покликання. За наявності словосполучень приклади можуть подаватися у словникових статтях до кожного слова, яке входить до складу цього словосполучення. Наприклад, в літері **В** у словниковій статті «**В будущем** (см. тж. **Б**)» покликання означає, що аналогічне словосполучення також міститься в літері **Б** разом із додатковими прикладами. Крім того, покликання може вказувати на можливість пошуку ілюстративного матеріалу за синонімом у дужках при реєстровому слові, наприклад, в літері **З**: «*Стоять за* (лежать в основі) (см. тж. **Л**)».

У цитованих прикладах збережено орфографію оригіналу.

Для зручності всі словникові статті пронумеровані в межах кожної літери. Словник містить три покажчики ключових слів (український, російський та англійський), за допомогою яких можна знайти окремі словосполучення для кожної з мов. Наприклад, для словосполучення *будувати графік* (номер словникової статті С 736) ключовими словами є *будувати* і *графік*, які подані в українському покажчику.

- аберація Л 102  
 абетка П 107; Т 183  
 абетковий А 81  
 абсолютно А 5  
 абсорбція А 6, 7  
 абстрагуватися А 8, 9  
 абстрактно А 10  
 абсурд А 11, 12  
 абсурдний А 11  
 абсциса А 13, 14; М 69;  
 О 523  
 аварійний А 15, 16; О 601;  
 Р 297; У 276; Ц 38  
 аварія А 17–20; П 627;  
 С 265  
 автоелектронний К 128  
 автоматизований А 21, 104  
 автоматизувати А 22  
 автоматичний А 28; Р 338  
 автоматично А 23–27  
 автономний А 30  
 автономно А 29  
 автор А 31–36, 38–40;  
 І 224; М 280; С 789  
 авторство А 32  
 агент К 432  
 агресивний А 42, 43  
 агресивно А 44  
 адаптаційний А 45  
 адаптивний А 46  
 адаптований А 47  
 адаптовність А 49  
 адаптувати А 48  
 адекватний А 52  
 адекватність А 51; М 371  
 адекватно А 50  
 адреса А 53–55  
 адсорбуватися А 56  
 аеродинамічний С 479  
 академічний А 57  
 акт А 63, 64; Э 123  
 активація А 65, 66  
 активізувати І 554  
 активний А 68  
 активно А 67; О 163  
 активований К 129  
 активувати А 66  
 актуальний А 69; П 816  
 акумулятор А 58–60  
 акумуляторний Э 114  
 акумуляція А 61, 62  
 акцепторний Л 27  
 алгебра А 70  
 алгебричний А 70; З 363  
 алгоритм А 71–80; В 701;  
 Ф 98  
 аліквотний П 806  
 алфавіт А 81; П 107  
 алфавітний А 81  
 альтернатива А 82–88  
 альтернативний А 89; М 277  
 альфа-частинка Р 199  
 аміак М 7  
 амортизація А 90, 91  
 аналіз А 92–123, 98; Д 65;  
 К 267; П 222  
 аналізатор М 5  
 аналізований А 128  
 аналізувати А 124–127;  
 І 432  
 аналітик А 129  
 аналітичний А 131–137  
 аналітичність А 140  
 аналітично А 130; Н 555  
 аналог А 141–143  
 аналогічний А 145, 146;  
 В 156, 647; П 799; У 190  
 аналогічно А 144; Д 162  
 аналогія А 147–156; П 108;  
 Р 262, 407  
 аналоговий А 157  
 анод П 95  
 аномалія А 160–162  
 аномальний А 164  
 аномально А 163  
 ансамбль А 165  
 антена А 166; У 235  
 анулювати А 158, 159; Г 29;  
 К 332; П 12  
 апаратура А 167–173; І 188  
 апріорі А 175; З 29; І 89  
 апріорний А 176  
 апроксимувати А 174  
 арабський Ц 104  
 аргумент А 177–182  
 аргументація А 183–193  
 арифметичний С 599  
 арматура А 194  
 армувати А 195, 196  
 асигнування А 201  
 асигнувати А 202  
 асимптотично П 688  
 аспект А 197–200; Г 222;  
 М 87  
 атестовуваний А 223  
 атестувати А 221, 222  
 атмосфера А 203; В 1, 2  
 атмосферний З 56; О 315  
 атом А 204–213; І 439  
 атомний А 214–219; Н 662;  
 П 951  
 атрибут А 220  
 багатий Б 155, 156; Л 119;  
 О 392; С 312  
 багато А 38, 118; Б 85;  
 В 374, 560; Г 140, 146;  
 Д 312, 474; Е 83; І 11;  
 Л 77; М 157, 287–304;  
 О 651; С 282, 764; Т 376;  
 Ц 107; Ч 5  
 багатовид М 308  
 багатовимірний М 306  
 багатожильний Т 398  
 багатозарядний І 442  
 багатократно О 326  
 багатокутник П 511; С 712  
 багатомірний М 306  
 багатооб'єкційний М 307  
 багаторазовий К 509; М 305  
 багаторічний У 250  
 багатоцільовий М 312  
 багаточлен М 314–321  
 багаточаровий М 311  
 бажаний Ж 10, 20–22; Р 358  
 бажаність Ж 19  
 бажання Ж 11–16; П 678  
 бажано Ж 17, 18  
 бажати Ж 24, 25; О 482  
 бажуючий Ж 24  
 база Б 1–5; Д 66; К 222  
 базовий З 330  
 базування Б 6  
 базуватися Б 7, 8; Г 58;  
 Т 306  
 бал Б 14–17  
 баланс Б 9–12  
 балансувати Б 13  
 барвник К 467  
 бар'єр Б 18–21; П 946  
 батарея Б 22–29; Р 37  
 бачити Л 36; Э 20  
 безаварійний Б 60  
 безвихідь Т 420  
 безвідмовно Р 35  
 безвідносно Б 74  
 бездоганий Б 79  
 бездротовий С 104  
 беззаперечно Т 418  
 беззастережно Б 66  
 беззмістовний Л 133  
 безінерційний Б 81  
 безконтактний Б 92  
 безкоштовний Б 96; О 177  
 безкоштовно Б 96  
 безладний Б 103  
 безліч Б 85; М 322; О 20  
 безмасляний Б 65  
 безмежно Б 85  
 безпека Б 67, 67–69; Р 79;  
 Т 204; Ф 18  
 безперебійний Б 93, 94  
 безперервний Л 10; Н 553;  
 Р 16, 343  
 безперервно В 438; Н 552  
 безперечно Б 111, 112; О 364  
 безперешкодний Б 106  
 безперешкодно Б 105  
 безперспективний Б 95  
 безпечний Б 70–73; П 195;  
 С 594; Э 10  
 безпідставний Б 104; У 348  
 безповоротний Б 61  
 безпомилковий Б 76  
 безпомилково Б 75  
 безпосередній Б 142; З 349;  
 К 325  
 безпосередньо Н 537  
 безпрецедентний Б 107

- безрозмірний Б 77  
 безсумнівно Н 586  
 безуспішний Б 80  
 безцінний Б 114; И 434  
 бета-розпад Р 202  
 бирка Б 117, 118  
 бібліографія Б 116  
 бідний Б 33; С 312  
 бік В 145; З 296; П 195;  
 С 708, 713–715, 717–722,  
 724; Т 425  
 більш Б 158–160, 163, 164,  
 166, 167, 169–171, 174,  
 175, 180, 184; В 177, 245;  
 Г 140; Е 79; Ж 21; И 387,  
 512; Н 304–306, 374;  
 П 468; С 656  
 більше Б 157, 172, 173, 178,  
 19, 181–183, 15, 186–189;  
 В 103, 222, 514, 578; Е 7,  
 80; И 2; К 40; М 109, 122;  
 Н 1, 2, 636, 643, 651;  
 О 271; П 406, 952; Р 89;  
 С 657; Т 54, 55; У 21, 244  
 більший Б 177, 194, 194,  
 195; Г 95; З 355, 368; Я 65  
 більшість Б 196–199; М 288;  
 С 268  
 біля В 67; П 180; Ш 76  
 біномаль Е 20  
 біологічний Ф 32  
 біофізика Ф 32  
 бічний Л 204  
 благо Б 119  
 бланк Б 131, 131  
 ближче Б 133  
 ближчий Р 249  
 близький А 149; Б 134–138;  
 Р 341; Ц 35  
 близькість Б 141, 142  
 близько Б 139, 140; И 1;  
 Н 378; О 317–319; Ч 151  
 блискавка З 289  
 блок Б 143–147; П 98; У 141  
 блоковий Б 154  
 блок-схема Б 148; С 780  
 блокування Б 152, 153  
 блокувати Б 149–151  
 болт Б 176  
 бомбардувальний Б 202  
 бомбардування Б 200, 201  
 боротися Б 203; Н 603  
 борт Б 204; Н 3  
 брак Д 82; З 10; И 418;  
 О 685  
 бракувати Х 18; Ч 57  
 брати Б 205–213, 215–217;  
 В 238, 281, 370, 371; Е 12;  
 З 123; И 342; Н 282, 349;  
 П 741, 757, 758, 761, 807,  
 886; С 197, 305, 441, 746;  
 Т 309; У 361, 362; Ш 53  
 братися Б 218; З 77; Р 8  
 бригада Т 210  
 бувати Б 230; К 56; Н 307,  
 307; Р 125  
 будівництво С 738  
 будова У 339  
 будувати Г 74; Д 248; К 179;  
 С 735–738; Т 319  
 будь-який К 65; Л 191–195;  
 М 415; С 272  
 буквальний С 327  
 буквально Б 227  
 бухгалтерський О 705  
 бюджет Б 240, 240  
 вага В 256, 259; М 59;  
 П 773, 949  
 вагатися К 202; Н 331  
 ваги У 219  
 ваговий В 258; Д 398; К 378;  
 М 334; С 399  
 вада Н 411  
 важити В 257  
 важкий З 273; И 252; П 835;  
 Р 29, 342; Т 207; Х 64;  
 Я 22  
 важко И 180; К 462; Т 402,  
 403; Х 64  
 важководний З 157  
 важкодоступний Т 404  
 важкодосязний Д 418  
 важливий В 184, 187–189,  
 193; Ж 59; З 324; К 457;  
 М 420; О 461, 627; П 360;  
 Ч 147; Ш 11  
 важливість В 179–183, 185,  
 186; М 274  
 важливіший В 192; И 20  
 важливо В 173–178; К 457  
 важко Н 461  
 вакуум В 4, 194–197; О 590  
 вакуум-щільний Г 47  
 валентний З 383  
 варіант В 198–200  
 вартий Д 345, 455; З 243  
 вартість С 692, 693  
 варто В 174; З 28; О 635;  
 П 989; С 694–696; У 156  
 ват М 442  
 вбирання Г 10  
 вбік В 146, 147  
 вбудувати В 602  
 вважати А 32; В 567; Д 375,  
 490; М 404; Н 499; О 3;  
 П 80, 291, 292, 760, 772;  
 Р 77; С 789–791; Ч 96  
 вважати К 39; Ч 66  
 введення В 202, 210–212,  
 354; Г 3; Д 145; Э 69  
 ввібраний Д 361  
 ввімкнений О 485  
 вводити В 213–218; Г 4;  
 Д 67, 146; З 25, 312; И 410;  
 К 225, 261, 501; М 335;  
 О 69; П 371, 751; С 352,  
 739; Т 181; Ш 11  
 вгнутий Л 100  
 вгорі В 206, 207; С 217  
 вгору В 204, 205; О 524;  
 С 144, 346; Т 218; Ч 32  
 вдавнитися Д 219; Е 66;  
 Н 309, 348; П 237, 601,  
 686; У 44, 44, 45, 45  
 вдалих У 53  
 вдало С 521; У 52  
 вдвічі В 222–226; У 113  
 вдвоє В 222  
 вдень В 530; Д 205  
 вдосконалення У 305  
 вдосконалювання У 305  
 вдосконалювати У 306  
 вдуматися Е 47  
 вдячність Б 120, 121  
 вектор Е 19–22  
 великий А 219; Б 193;  
 Д 298; З 344; И 555; К 216;  
 Л 99; М 76, 449; О 182,  
 206, 213; П 724, 1003;  
 Р 250; С 1; Ч 39; Ш 17;  
 Я 72  
 великогабаритний К 549  
 великокристалічний К 551  
 великомасштабний И 527;  
 К 552  
 величина А 157; Б 77, 83;  
 В 230–237; И 473; М 341,  
 352; Н 67, 473; О 137;  
 П 325, 405, 448; С 194,  
 195, 375; Т 247; Э 177  
 вельми В 262  
 верифікація В 239  
 вертикальний В 252, 253,  
 288; П 334, 700; Ш 79  
 верх С 55  
 верхній В 254; П 543  
 вершина П 83  
 вести Д 275; Ж 71; Н 72, 73;  
 Р 9  
 вживати М 143; П 602, 763  
 вжиток В 619; Т 177; У 162,  
 162, 163  
 взагалі В 56, 448–453; Е 48,  
 58; И 550; М 24; Н 375;  
 Р 333  
 взаємний В 266–268; У 237  
 взаємно В 264–266; Д 410;  
 О 290; П 48, 69; С 458,  
 459; У 145, 146  
 взаємовиключний В 271,  
 404  
 взаємодія В 269; Т 200  
 взаємодіяти Д 472  
 взаємозалежність В 270  
 взаємозв'язаний В 272  
 взаємозв'язок В 273  
 взаємопов'язаний В 461

# А

## 1. А именно

### А саме

It has been found that the saturation stress depends on the frequency, **i. e.** the higher the frequency, the greater the saturation stress.

In a few crystals, **viz.**,  $\text{NaH}^4$ ,  $\text{RbCl}^5$ , and  $\text{CsCl}^6$ , a resolved spectrum has been observed.

All three features, **namely**, sampling, quantization, and positional notation are present in general-purpose digital computers and are generally absent in analog ones.

However, we believe the general trends are reliable; **that is**, the pairing correlations are enhanced for  $t > 0$  and suppressed for  $t < 0$ .

## 2. А не

### А не

The range depends primarily upon the average power **rather than** upon the peak power.

It was the outer oxide **rather than** the inner layer which usually spalled.

Only hydrogen, **and not** oxygen, showed significant line broadening.

The code is used in this application in connection with encoders **and not** for computation.

The spin of this isotope is **1 and not 0**.

The depth was determined by the stress field, **and not** by the temperature.

It changes gradually, **not** suddenly.

Cylindrical, **not** local Cartesian, coordinates were used.

## 3. А не только

### А не лише / не тільки

The beam can sample whole specimens **and not just** surface layers.

## 4. А также

### А також

The electrical properties of the films vary widely with composition **and also** with structure.

**Also**, because of practical problems nuclear probes are difficult to construct.

This excited state is shown in Figure 15. **Also** shown is the ground state.

A good system should provide a usable signal for cheap receivers **as well as** an excellent signal for high quality receivers.

It was obvious that the pilot was flying away from the station **as well as** away from the nearest base.

## 5. Абсолютно (совершенно) (см. тж. С)

### Абсолютно (цілком)

It is **absolutely** impossible to combine these electronic methods.

The electron-phonon interaction is **totally** ignored in the present calculation.

## 6. Абсорбция (капельная)

## Абсорбция (краплинная)

Under such conditions, drops may lose their shape and the resulting deformation considerably affects the  $\text{SO}_2$  **absorption by drops**.

7. **Абсорбция с образованием какого-л. соединения**

### Абсорбция з утворенням якої-н. сполуки

It is interesting to investigate the evolution of hydrogen chloride and its **absorption to produce** acid.

There is a slight oxygen **absorption with the formation** of more oxidizable compounds.

## 8. Абстрагироваться (от)

### Абстрагуватися (від)

We **abstract** our consideration **from** the initial and boundary conditions.

We **abstract from** the precise nature and occurrence of faults, but model their effect on the input and output behavior.

This theory **separates itself from** traditional scientific views.

## 9. Абстрагируясь от

### Абстрагуючись від

**Abstracting from** the above examples, we attempt to formulate a general rule for anisotropies in polycrystals.

**If we abstract momentarily from** the context of quantum cosmology, the WKB approximation can be used to obtain an approximate wave-function.

The strategy is to treat the slow phase, in which noise may have a controlling influence, **separately from** the fast phase, in which noise is unimportant.

## 10. Абстрактно (теоретически)

### Абстрактно (теоретично)

This issue, like so many others, cannot be viewed totally **in the abstract**.

Equation (5.6), when considered **abstractly**, indicates that such systems are unstable.

11. **Абсурд / абсурдный** (с точки зрения физики)

### Абсурд / абсурдний (з точки зору фізики)

#### This result is a **physical absurdity**.

Like Newton, Einstein thought that the very notion of action at a distance was **physically absurd**.

## 12. Доводить до абсурда

### Доводити до абсурду

By this mathematical sleight-of-hand the description of the electron can be rid of the infinite terms that at first threatened to **reduce** the theory to **absurdity**.

## 13. Абсцисса

### Абсциса

The **abscissa** is the dimensionless parameter  $x$ .  
 14. По оси **абсцисс** (откладывать) (см. тж. О)

*На осі абсцисс* (відкладати)

In Figure 24 the **abscissas** are the fraction of the kinetic energy which the positron receives.

The fuel test results **were plotted using** octane number **as abscissas** and exhaust temperature **as ordinates**.

15. **Аварийный** (о выключении / оставовке)

*Аварійний* (про відключення / зупин)

**Emergency** shutdown of the reactor occurred within 0.1 sec.

The situation being analyzed is the automatic **safety** shutdown of a nuclear reactor.

The operator initiated a manual **scram** immediately after the alarm was received.

16. В **аварийных условиях**

*В аварійних умовах*

Electrical breakers that operate pumps to cool the reactor core **in emergency** were faulty, so all systems might have failed in crisis.

All reactor operators are trained to shut down the reactors safely **in emergency situations**.

**In case of emergency**, an effective way to shut down the reactor is to let the rod assembly drop under its own weight.

**Under accident conditions**, highly localized strains in the steel plate can result in liner tearing and subsequent leakage.

High speed of response **under fault conditions** is one of the requirements for the voltage regulator.

17. **Авария** (несчастный случай)

*Аварія* (нешасний випадок)

This class of **accidents** can be safely handled with considerable safety margin.

Almost all **accidents** happen because of something someone did or did not do.

18. **Авария** (поломка / выход из строя)

*Аварія* (полом / вихід з ладу)

Researchers plan to develop systems that could warn mechanics of potential problems before a **breakdown** occurs.

One possible type of reactor **disaster** is known as a meltdown.

In the final stages of the mission, one of the launch vehicle batteries suffered a **failure**.

19. **Вызывать аварию**

*Спричиняти аварію*

Operation of electronic components near their absolute maximum ratings will often **cause** catastrophic **failure**.

Cracks in nuclear reactor cooling pipes would **result in a serious accident**.

20. **Ядерная авария**

*Ядерна аварія*

The worst **nuclear accident** in history was the Chernobyl explosion of 1986.

Following the **nuclear accident** a large amount of monitoring data has been collected about the soil, air, dust, and seawater.

21. **Автоматизированный**

*Автоматизований*

The measurements were made with an **automated** gas chromatographic system.

Engineers use **computer-aided** drafting to draw machines, electronics, bridges and other structures.

22. **Автоматизировать**

*Автоматизувати*

The ultimate objective is to **place** the calibration procedure **on an automatic basis**.

Channel selection could **be made** fully **automatic**.

23. **Автоматически исключать**

*Автоматично виключати*

The Kubo formula **excludes automatically** all the quantum states.

The first case **is mechanically ruled out** by the construction of our simulations.

24. **Автоматически обращаться в нуль / исчезать**

*Автоматично зводиться до нуля / зникати*

The Hartree-Fock potential has the advantage that many terms in the perturbation theory **vanish automatically** when it is chosen.

25. **Автоматически появляться**

*Автоматично з'являтися*

Although this was not the primary purpose of our investigation, a certain amount of information **appeared automatically** in the course of the temperature measurements.

26. **Автоматически работать**

*Автоматично працювати*

The instrument **operates unattended**, uses little power, and exhibits high detection sensitivity.

In this manner the apparatus may **be operated**, essentially **automatically** by using a conventional mechanism.

This mechanism **works automatically** in normal conditions.

27. **Автоматически регулировать**

*Автоматично регулювати*

G. Leibnitz invented a device which would **control automatically** the amount of adding to be performed by a given digit.

Accommodation is the process by which the focal length of the eye **is automatically adjusted**.

28. **Автоматический /**

*полуавтоматический*

*Автоматичний / напівавтоматичний*

The reservoirs are prevented from being overfilled by a **self-acting** check valve.

The travel of the **unmanned** carrier is controlled by the conveyance control system.

The cord circuits of an **unattended** switchboard may be operated from an adjacent switchboard.

---

## ЗМІСТ

Передмова . . . . .	5
Як користуватися словником . . . . .	8
Лексикографічні джерела . . . . .	10
Умовні скорочення . . . . .	12
Український покажчик . . . . .	13
Російський покажчик . . . . .	48
Англійський покажчик . . . . .	81
Словник . . . . .	153